

04

การจัดการความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อม
กรณีศึกษา โครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา
จังหวัดสระบุรี

ENVIRONMENTAL CONFLICTS MANAGEMENT: A CASE STUDY OF KHLONG BAN NA RESERVOIR PROJECT SARABURI PROVINCE

ชนิดา เจริญเนตร^a ✉ และจุฑารัตน์ ชมพันธ์^a

^a คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Chanida Charoennate^a ✉ and Chutarat Chompunth^a

^a Graduate School of Environmental Development Administration,
National Institute of Development Administration

✉ inahcyam@gmail.com

วันที่รับ (received) 1 เม.ย. 2563 วันที่แก้ไขเสร็จ (revised) 14 มิ.ย. 2563 วันที่ตอบรับ (accepted) 24 มิ.ย. 2563

บทคัดย่อ

ความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อมจากการจัดการทรัพยากรน้ำในประเทศไทย มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเนื่องจากมีผู้ได้รับผลกระทบหลายฝ่ายและส่งผลกระทบเป็นวงกว้าง ดังนั้นการจัดการความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพจึงมีความจำเป็นในสังคมไทยปัจจุบัน การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา และเพื่อเสนอแนวทางในการจัดการปัญหาความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อมจากโครงการดังกล่าว โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร ร่วมกับการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างจากผู้มีส่วนได้เสียในการพัฒนาโครงการ ผลการศึกษา พบว่า สาเหตุหลักของความขัดแย้งในกรณีศึกษานี้ ได้แก่ ความขัดแย้งด้านข้อมูล ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ และความขัดแย้งด้านค่านิยมเป็นหลัก โดยพบว่า ข้อมูลโครงการที่ได้รับนั้นไม่เพียงพอ ขาดความน่าเชื่อถือของข้อมูล นอกจากนี้ประชาชนมีความกังวลเกี่ยวกับการเยียวยาผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมถึงวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ที่อาจเกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งผู้พัฒนาโครงการยังไม่ได้มีแนวทางในการป้องกันความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในการเสนอแนวทางการจัดการความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อม ผู้พัฒนาโครงการควรใช้เครื่องมือแก้ไขความขัดแย้งในรูปแบบของการร่วมมือ เพื่อหาทางออกในการแก้ไขข้อกังวลของทั้งสองฝ่าย เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น และตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ เพื่อจะนำสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

คำสำคัญ : ความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อม โครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา การจัดการทรัพยากรน้ำ การมีส่วนร่วมขอประชาชน

Abstract

Environmental Conflict from Water Resources Management in Thailand has trended to be increased constantly because many parties are impacted, resulting in broad effects. Therefore, the effective management on Environmental Conflicts are necessary for Thai society at present. This study is a qualitative research. The objectives of this study are; to study the causes of Environmental Conflicts from the development of Khlong Ban Na Reservoir Project; and, to propose guidelines in managing conflicts from the case study. Data were collected through documentary research and semi-structured interviews with key stakeholders. It was found that the vital causes of conflicts in this case study were conflict of data, conflict of benefits and conflict of values. According to this case study, it was found that data were insufficient and unreliable. This might because the developer did not provide adequate information or set up a meeting to provide information to those impacted people in the area. Moreover, local people were concerned that the way of life might be changed from the development and the developer still has no mitigations or resolutions to solve these environmental conflicts. Therefore, collaboration approach should be applied to solve the conflicts. Importantly, the project developer should provide beneficial information to impacted people and listen to their comments about the project as well. In the same way, impacted people should cooperate with the project developer by providing valued information to the owner in order to benefit the project development. This finally can lead to sustainable development for the whole society.

Keywords : Environmental Conflicts, Khlong Ban Na Reservoir Project, Water Resource Management, Public Engagement

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยประสบปัญหาเรื่องการจัดการทรัพยากรน้ำ เนื่องจากการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำในการอุปโภค-บริโภค อีกทั้งปัญหาการจัดการน้ำแบบไม่บูรณาการทำให้เกิดการสูญเสียโดยไม่จำเป็นในฤดูน้ำหลากจากปัญหาดังกล่าวทำให้เกิดความต้องการใช้ทรัพยากรน้ำที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรน้ำที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งเป็นสาเหตุที่จะนำมาสู่ปัญหาความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อมได้ โดยโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา จังหวัดสระบุรี เป็นโครงการพัฒนาขนาดเล็กโดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งโครงการเพื่อแก้ปัญหาที่ท่วมและน้ำแล้งในฤดูกาลต่าง ๆ เพื่อใช้ในการเกษตรกรรมและอุปโภค-บริโภค แต่เนื่องจากโครงการดังกล่าวมีพื้นที่ดำเนินโครงการอยู่ในพื้นที่ชุมชน และกินพื้นที่ถึงอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่และพื้นที่มรดกโลกในบางส่วน ทำให้เกิดความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการดำเนินโครงการดังกล่าว โดยมีประชาชนในพื้นที่ดำเนินโครงการเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสูญเสียพื้นที่อยู่อาศัยและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในบริเวณโดยรอบที่อาจถูกทำลาย ในการดำเนินโครงการจึงต้องมีการจัดการความขัดแย้งเพื่อบรรเทาปัญหาที่อาจเกิดขึ้นให้ลดลง และพยายามหาข้อยุติอย่างสันติวิธี

อำเภอบ้านนาตั้งอยู่บริเวณแม่น้ำนครนายก ซึ่งแม่น้ำสายนี้มีความยาวประมาณ 130 กิโลเมตร ปริมาณน้ำไหลนองสูงสุดในฤดูฝนประมาณ 300 ลูกบาศก์เมตร/วินาที ในฤดูแล้งระดับน้ำในแม่น้ำนครนายกลดลงมาก ทำให้การปลูกพืชฤดูแล้งในเขตโครงการส่งน้ำ และบำรุงรักษานครนายกซึ่งอาศัยน้ำต้นทุนจากแม่น้ำนครนายกกระทำไม่ได้เต็มที่ ในขณะที่ลุ่มน้ำคลองบ้านนา มีต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ในเขตอำเภอแก่งคอย และอำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี มีลำน้ำสาขาไหลมารวมกัน คือ ห้วยเจ็ดคด ห้วยใหญ่ ห้วยน้ำเค็ม และห้วยข่าย ที่ผ่านมา สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดน้ำท่วมขังในพื้นที่อำเภอบ้านนานั้นมาจากมวลน้ำที่มาจากเขาใหญ่ อีกทั้งได้เกิดน้ำไหลบ่ามาจากทางจังหวัดสระบุรีซึ่งรวมกันในที่ต่ำ ทำให้พื้นที่ในหลาย ๆ ตำบลเกิดน้ำท่วม และที่อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก ตลอดจนอำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรีก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน ทำให้พื้นที่ทำกินของชาวบ้านเสียหาย โดยเฉพาะเกษตรกรที่ปลูกข้าวเป็นอาชีพหลัก ได้รับความเดือดร้อนอย่างหนัก เพราะที่นาจมหายไประลอกต่อระลอก เนื่องจากสภาพปัญหาของเกษตรกรในพื้นที่ที่เกิดน้ำท่วมมักเป็นพื้นที่เดิม และทำให้เกิดน้ำท่วมซ้ำซ้อน และส่งผลต่อเนื่องในระยะยาว อีกทั้งในช่วงฤดูแล้ง ปริมาณน้ำในลุ่มน้ำดังกล่าวมีปริมาณไม่เพียงพอต่อการเกษตร และในบางครั้งอาจกระทบต่อการอุปโภคบริโภคในครัวเรือน ดังนั้น จึงได้มีการเริ่มสำรวจ และศึกษาข้อมูลเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทำให้เกิดแนวความคิดการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา อำเภอบ้านนา จังหวัดสระบุรี โดยมีจุดประสงค์ในการดำเนินโครงการเพื่อส่งน้ำช่วยเหลือพื้นที่ชลประทาน 46,200 ไร่ มีครัวเรือนที่ได้รับประโยชน์ 2,925 ครัวเรือน และส่งน้ำช่วยเหลือพื้นที่ชลประทานเดิม (Nakhon Nayok Provincial Administrative Organization, 2018)

จากข้อมูลเบื้องต้นดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่าโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา จังหวัดสระบุรี เป็นโครงการพัฒนาขนาดเล็ก และพื้นที่ดำเนินโครงการอยู่ในพื้นที่ป่า ซึ่งอาจทำให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมเป็นวงกว้าง จากการดำเนินงานที่โปร่งใส และไม่ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจส่งผลให้โครงการพัฒนาดังกล่าวไม่ประสบผลสำเร็จ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัญหาความขัดแย้งของโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา จังหวัดสระบุรี ทั้งนี้ 1. เพื่อศึกษาสาเหตุของความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นของโครงการพัฒนา และ 2. เสนอแนวทาง หรือข้อเสนอแนะในการจัดการปัญหาความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อให้การศึกษาดังกล่าวสามารถนำมาประกอบการพิจารณาโครงการพัฒนาต่าง ๆ ทั้งของภาครัฐ และเอกชน หรือการพัฒนาอื่น ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงกัน เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาความขัดแย้ง นำไปสู่การพัฒนาโครงการที่สามารถดำเนินควบคู่ไปกับการยอมรับจากภาคประชาชน และสามารถร่วมมือกันดำเนินการพัฒนาได้อย่างสันติ และยั่งยืน

ความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อม

ความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อมได้กลายเป็นประเด็นสำคัญที่ทำนายในระดับท้องถิ่น ภูมิภาค ระดับชาติและความมั่นคงระดับโลก ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อม และความขัดแย้งนั้นมีหลากหลาย และซับซ้อน โดยที่สาเหตุของความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อมนั้นแตกต่างกันตามสภาพของปัญหา โดย Tillet (1999) กล่าวว่าเมื่อพิจารณาถึงสาเหตุของการเกิดความขัดแย้งนั้นสามารถเกิดขึ้นได้หลายประการ เช่น การมุ่งเน้นพัฒนาที่เน้นวัตถุประสงค์ต่อความเจริญทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ และละเลยต่อความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่ใช้เป็นเครื่องมือก็ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศ และคุณภาพชีวิตของประชาชน นอกจากนี้ ความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อมยังเป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีบทบาทในพื้นที่ของความขัดแย้ง ในขณะที่ Hisschemoller (1989) กล่าวว่า ประเด็นปัญหาความขัดแย้งยังสามารถรวมไปถึงความแตกต่างของความคิดเห็น การไม่ยอมรับข้อคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งในหลายกรณีอาจพบได้ว่า ความขัดแย้งประเด็นใหม่ ๆ อาจเกิดจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ไม่แต่เฉพาะในผู้เชี่ยวชาญสาขาเดียวกัน แต่จะรวมไปถึงความขัดแย้งระหว่างผู้เชี่ยวชาญกับชุมชนด้วย โดยสาเหตุหลักจะมาจากการไม่ให้ความสำคัญกับข้อคิดเห็นชาวบ้านของนักวิชาการที่อ้างว่าคนเหล่านี้ขาดความรู้ ซึ่งขัดกับแนวคิดของ Wynne (1989) ที่ให้ความเห็นไว้ว่า การให้ความสำคัญต่อความคิดเห็น และองค์ความรู้ของคนท้องถิ่น เป็นการเปิดโอกาสสำคัญให้ผู้เชี่ยวชาญเรียนรู้ข้อมูลสำคัญ หรือข้อมูลที่มีความคลาดเคลื่อน หรือผิดพลาดจากความจริง และเป็นการลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น

สาเหตุของความขัดแย้ง

Moore (1996) ได้กล่าวถึงวงกลมแห่งความขัดแย้งไว้ว่า เดิมทีเป็นทฤษฎีที่ตั้งขึ้นเพื่อใช้ในการรองรับการประนีประนอม หรือการไกล่เกลี่ย ทำให้ทฤษฎีนี้เป็นเครื่องมือที่มีความยืดหยุ่นในการใช้แก้ไขข้อขัดแย้ง วงกลมแบ่งออกเป็นห้าองค์ประกอบแสดงให้เห็นถึงสาเหตุที่มาของความขัดแย้งในการเจรจาต่อรอง การทำความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบของความไม่สมดุลภายในวงกลม บังคับให้ทุกฝ่ายระงับ และวิเคราะห์แหล่งที่มาของความขัดแย้ง จากนั้นเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งทั้ง 5 ประเภทของวงกลมแห่งความขัดแย้ง (ดังแสดงในภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 : วงกลมแห่งความขัดแย้ง (Christopher Moore's Circle of Conflict)

ที่มา: Moore (1996)

1. ความขัดแย้งทางผลประโยชน์ (interest conflict)

การมีทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำกัดบนโลกนี้ล้วนแต่ส่งผลให้ต่างฝ่ายต่างต้องการที่จะครอบครองผลประโยชน์นั้น ๆ ในการเจรจาผลประโยชน์ ผู้คนจึงฟังแต่สิ่งที่พวกเขาต้องการ การทำความเข้าใจผลประโยชน์ของแต่ละฝ่าย จึงต้องมีการเสนอวิธีแก้ไขปัญหามา เพื่อลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

2. ความขัดแย้งของโครงสร้าง (structural conflict)

การรับรู้ถึงความไม่เท่าเทียมกันทางอำนาจการแข่งขันเหนือทรัพยากรที่จำกัด และผลประโยชน์ที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มต่าง ๆ เป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีส่วนทำให้เกิดความขัดแย้งทางโครงสร้าง ปัจจัยภายนอกทำให้ฝ่ายหนึ่ง หรือทุกฝ่ายมองว่าอีกฝ่ายอยู่ในฐานะที่แข็งแกร่ง และได้รับสิทธิพิเศษมากกว่า ตัวอย่างเช่น การพบกันระหว่างนายจ้าง และสหภาพแรงงานมองว่าเป็นเรื่องที่ต้องเจรจาต่อรอง เมื่ออยู่ในความเป็นจริงทั้งคู่ต้องการกันและกันเพื่อความอยู่รอด

3. ความขัดแย้งของข้อมูล (data conflict)

ความขัดแย้งนี้มีพื้นฐานมาจากการครอบครองข้อมูล ข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง การมีข้อมูลมากหรือน้อยเกินไป และการตีความข้อมูลที่แตกต่างกันในปัญหาเรื่องเดียวกัน ซึ่งอาจจะมาจากการรับรู้ที่แตกต่างกัน จนเป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้ง ตัวอย่างของความขัดแย้งบนพื้นฐานของผลการวิจัยที่ขัดแย้ง หรือจากข้อมูลที่เท็จ เช่น ข่าวลือ การแทรกแซง จึงมีความจำเป็น เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้น

4. ความขัดแย้งในความสัมพันธ์ (relationship conflict)

ภาคีที่มีประสบการณ์ด้านลบก่อนหน้านี้ มีแนวโน้มที่จะเกิดความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์มากที่สุด สาเหตุมาจากอารมณ์ความรู้สึก แบบแผนของฝ่ายตรงข้าม ความเกลียดชังส่วนตัว และการสื่อสารที่ไม่ดีทำให้เกิดความขัดแย้ง ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ไม่ได้ให้ความยินยอมมากนัก จำเป็นต้องมีการแทรกแซง

5. ความขัดแย้งของค่านิยม (value conflict)

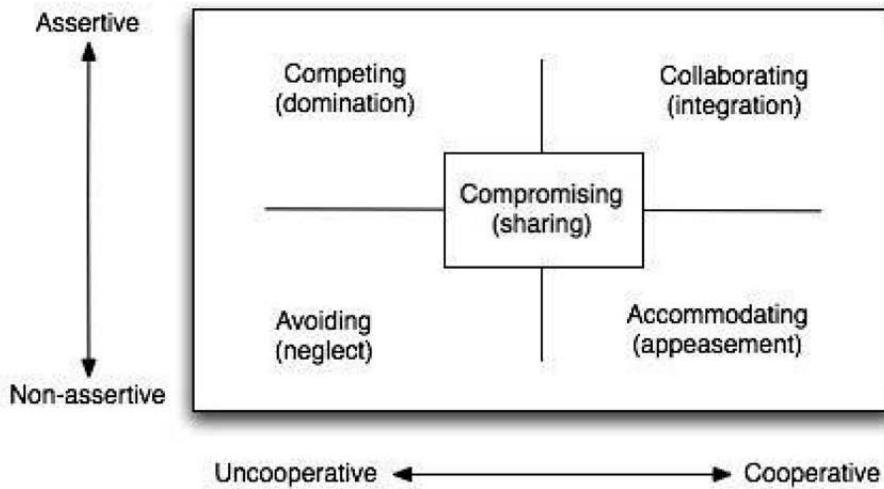
ความขัดแย้งทางผลประโยชน์เกิดขึ้นเพราะต่างฝ่ายต่างมีค่านิยม และหลักการต่างกัน แตกต่างจากความสนใจ แต่คุณค่านั้นไม่สามารถป้องกันได้และไม่เปลี่ยนแปลงเพราะเป็นรากฐานของเอกลักษณ์ส่วนตัว บุคคลที่อยู่อย่างโดดเดี่ยวฝ่ายเดียวจะปกป้องคุณค่าของพวกเขาอย่างรวดเร็วเมื่อถูกท้าทาย ความขัดแย้งด้านค่านิยมไม่ได้ให้โอกาสแก่ทุกฝ่ายในการทำข้อตกลงที่จำเป็นต้องทำ

การจัดการความขัดแย้ง

กระบวนการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากการแข่งขัน การแย่งชิง การจัดสรร และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนา เพื่อแสวงหาประเด็นทางเลือก หรือทางออกของความขัดแย้ง รวมถึงกระบวนการตัดสินใจทางเลือกในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง โดยมีเป้าหมายเพื่อการแก้ปัญหาความขัดแย้งควบคู่ไปกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

Kenneth W. Thomas (1992) ได้วิเคราะห์รูปแบบพฤติกรรมในการแก้ไขปัญหา โดยประเมินพฤติกรรมของบุคคลในสถานการณ์ความขัดแย้ง สามารถอธิบายพฤติกรรมของบุคคลได้สองมิติ คือ

- การแสดงความคิดเห็นในระดับที่แต่ละบุคคลพยายามที่จะสนองความกังวลของตนเอง
- ความร่วมมือในขอบเขตที่แต่ละบุคคลพยายามที่จะสนองความกังวลของบุคคลอื่น

ภาพที่ 2: เครื่องมือแก้ไขความขัดแย้ง (The Thomas - Kilmann Conflict mode instrument: TKI)
ที่มา: Kenneth and Ralph (1992)

พฤติกรรมสองมิติเหล่านี้สามารถแบ่งได้ 5 วิธี เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการจัดการความขัดแย้ง (ดังแสดงในภาพที่ 2)

1. การเอาชนะ

เป็นวิธีการจัดการความขัดแย้งที่มีฝ่ายหนึ่งพยายามทุกวิถีทางที่จะให้ฝ่ายตนได้รับผลประโยชน์มากที่สุด โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับฝ่ายอื่น พยายามแสดงให้คนอื่นเห็นว่าความคิดเห็นของตนเองนั้นถูกต้อง ชี้ชวนให้ผู้อื่นเห็นว่าใครคือผู้ควรได้รับคำตำหนิจากปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งก็คือ การหาข้อยุติโดยฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ชนะ และอีกฝ่ายเป็นผู้แพ้ (win-lose solution)

2. การยอมให้

เป็นวิธีการที่ฝ่ายหนึ่งพยายามเอาใจต่อคู่กรณี โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้อื่นเหนือผลประโยชน์ตนเอง กล่าวอีกนัยคือ เห็นแก่มิตรภาพอันดีงานต่อกัน ฝ่ายหนึ่งยินดีที่จะเป็นเสียสละเป้าหมายของตนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของคู่กรณี ยอมสนับสนุนความคิดเห็นของผู้อื่นแม้จะต้องเก็บความคิดเห็นของตนไว้ก็ตาม ซึ่งก็คือ การหาข้อยุติที่ฝ่ายหนึ่งเป็นผู้แพ้และอีกฝ่ายเป็นผู้ชนะ (lose-win solution)

3. การหลีกเลี่ยง

เป็นวิธีที่บุคคลผู้นั้นอาจยอมรับว่ามีความขัดแย้งเกิดขึ้น และต้องการถอนตัวออกหรือยอมรับความกดดันจากความขัดแย้งนั้น ต้องการหลีกเลี่ยงรวมถึงพยายามแสดงความไม่สนใจต่อความขัดแย้ง และหลบหลีกการเผชิญหน้ากับบุคคลที่ตนขัดแย้ง ซึ่งก็คือ การหาข้อยุติที่ทุกฝ่ายเป็นผู้แพ้ (lose-lose solution)

4. การร่วมมือ

เป็นวิธีการที่บุคคลมุ่งที่เป้าหมายตนเอง และให้ความร่วมมือต่อการแก้ปัญหา โดยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งต่างพยายามตอบสนองความต้องการของทุกฝ่ายให้ได้มากที่สุด การผ่อนปรนเป็นวิธีที่ให้ทุกฝ่ายแก้ปัญหาด้วยการมองหาจุดต่างมากกว่าการเปลี่ยนประเด็นหลักที่เป็นเป้าหมายของแต่ละฝ่าย ซึ่งก็คือ การหาข้อยุติที่ทุกฝ่ายเป็นผู้ชนะ (Win-Win solution)

5. การประเมินประนอม

เป็นวิธีการที่แต่ละฝ่ายต่างยินยอมที่จะเสียบางส่วนที่ตนต้องการคนละส่วน เพื่อเป็นการประนีประนอมต่อกัน ในการประนีประนอมจึงไม่มีผู้ชนะหรือผู้แพ้อย่างชัดเจน เป็นการปันส่วนสิ่งที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งอย่างเท่าเทียมกัน โดยยอมรับว่าข้อยุติที่ได้ไม่อาจสร้างความพอใจให้แก่ทั้งสองฝ่ายได้อย่างที่ต้องการ ซึ่งก็คือ การหาข้อยุติที่ทุกฝ่ายเป็นผู้ชนะและผู้แพ้ (some win solution/some lose solution)

จากแนวทางการแก้ไขปัญหาของ Kenneth (1992) วิธีการร่วมมือ (Collaboration) เป็นตัวเลือกของแนวทางการแก้ไขปัญหาแรกที่ดีที่สุด เนื่องจากกรณีศึกษา โครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา ยังอยู่ในขั้นตอนของการเก็บรวบรวมและศึกษาข้อมูลพื้นที่ อาจกล่าวได้ว่าเป็นขั้นตอนแรก ๆ ของการดำเนินโครงการ การร่วมมือจึงเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อมในระยะยาว และการที่ทุกฝ่ายร่วมมือกันตั้งแต่แรกเริ่มจะเป็นแนวทางสู่การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการพัฒนาโครงการดังกล่าวให้ประสบผลสำเร็จและปราศจากความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในพื้นที่โครงการ

วิธีการวิจัย

การรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

การศึกษาวิจัย เรื่อง การจัดการความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา โครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา จังหวัดสระบุรี ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร ร่วมกับการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง จากผู้มีส่วนได้เสียในโครงการ โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง จากการทบทวนวรรณกรรมทางวิชาการ เอกสารวิชาการ หนังสือ บทความวิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้กำหนดคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ โดยการสัมภาษณ์เป็นการสอบถาม มีลักษณะคำถามเป็นแบบปลายเปิด

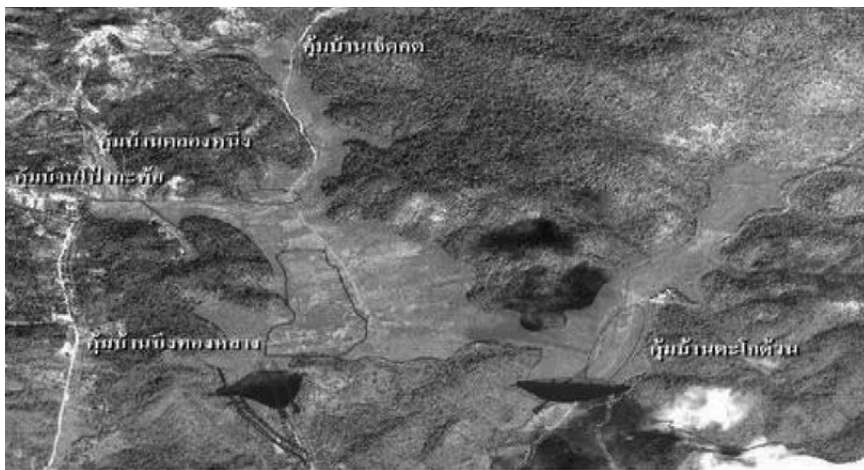
กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัยได้จำแนกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยการจำแนกกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียในการพัฒนาโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา จังหวัดสระบุรี ออกเป็น 3 กลุ่ม โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยการเลือกพิจารณาตามวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้พัฒนาโครงการ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ เจ้าหน้าที่ส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง รวมถึงนักวิชาการเกษตรจังหวัด โดยกำหนดคุณสมบัติของกลุ่มผู้นำชุมชนตัวอย่างคือ มีตำแหน่งหน้าที่ และบทบาทเกี่ยวข้องในการพัฒนาโครงการ และประชาชนที่อาศัยอยู่โดยรอบโครงการพัฒนา ใช้วิธีเลือกตัวอย่างแบบบอกต่อ โดยกำหนดคุณสมบัติไว้คือ ประชาชนที่อาศัยในรัศมี 5 กิโลเมตรจากพื้นที่โครงการ รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 20 คน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้พัฒนาโครงการ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และส่วนท้องถิ่น ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่กรมวิชาการเกษตรอำเภอ จำนวน 3 คน
2. ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ ได้แก่ ผู้นำชุมชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ จำนวน 2 คน และประชาชนที่ได้รับผลกระทบและอาศัยในพื้นที่โครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา รัศมี 5 กิโลเมตร จำนวน 10 คน
3. ภาคเอกชน ผู้ประกอบการค้าขายในพื้นที่ เนื่องจากตำบลชะอม อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรีเป็นแหล่งผลิตไม้ซุงดัดขนาดใหญ่ อีกทั้งยังมีการรวมกลุ่มตั้งศูนย์ส่งเสริมอาชีพไม้ซุงดัด เพื่อเพิ่มมูลค่าจากไม้ซุงดัดสู่การพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ OTOP และการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ และโฮมสเตย์ ได้แก่ ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว จำนวน 2 คน และผู้ประกอบการแปรรูปไม้ซุง จำนวน 2 คน (Pheik, 2016)

ผลการศึกษา

โครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา จังหวัดสระบุรี เป็นโครงการพัฒนาขนาดเล็ก โดยพื้นที่อ่างเก็บน้ำคลองบ้านนามีพื้นที่อยู่ที่ 1,774.04 ไร่ โดยอยู่เขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ พื้นที่ 1,419.52 ไร่ และป่าสงวนแห่งชาติเขาใหญ่มวกเหล็ก ป่าทับทิมแปลงที่ 2,354.52 ไร่ มีจุดประสงค์ในการสร้างเพื่อการส่งน้ำช่วยเหลือพื้นที่ชลประทาน 46,200 ไร่ เป็นพื้นที่อ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา 11,285 ไร่ และพื้นที่ประตุน้ำคลองบ้านนาตอนบน 34,915 ไร่ มีครัวเรือนที่ได้รับประโยชน์ 2,925 ครัวเรือน และส่งน้ำช่วยเหลือพื้นที่ชลประทานเดิม ด้านการอุปโภคบริโภค และอุตสาหกรรม มีปริมาณรองรับการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร และการขยายตัวของอุตสาหกรรมในอนาคต 20 ปี ประมาณปีละ 7.89 ล้านลูกบาศก์เมตร (ดังแสดงในภาพที่ 3)

ภาพที่ 3: ภาพตัวอย่างแผนที่โครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา

สาเหตุความขัดแย้ง

ผู้ศึกษาได้แบ่งประเด็นในการศึกษาสาเหตุความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา โครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนาออกเป็น 5 ประเด็น ตามกรอบแนวคิดการศึกษาของ Moore (1996) ซึ่งประกอบไปด้วย ด้านข้อมูล ด้านผลประโยชน์ ด้านโครงสร้าง ด้านความสัมพันธ์ และด้านค่านิยม ซึ่งรายละเอียดสาเหตุผลการศึกษาในแต่ละประเด็น ดังนี้

1. ความขัดแย้งของข้อมูล (data conflict)

จากการศึกษาพบว่า ความเพียงพอของข้อมูลนั้น ข้อมูลต่าง ๆ ที่ประชาชนได้รับทราบเกี่ยวกับโครงการยังไม่เพียงพอ ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่มีความวิตกกังวลเกี่ยวกับผลกระทบจากโครงการในด้านต่าง ๆ อาทิเช่น พื้นที่โครงการที่อยู่ในพื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่เกษตรที่ต้องสูญเสีย เป็นต้น นอกจากนี้ ข้อมูลที่ผู้พัฒนาโครงการเปิดเผย และนำเสนอให้แก่ประชาชนรับทราบนั้น ไม่ครอบคลุมถึงสิ่งที่ประชาชนต้องการทราบ และผู้พัฒนาโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนาให้ข้อมูลที่ไม่ชัดเจนเพียงพอแก่ประชาชนในพื้นที่ ตลอดจนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการทุกภาคส่วน ทั้งนี้เนื่องจากข้อมูลที่ผู้พัฒนาโครงการไม่นำเสนอข้อมูลอันชัดเจนให้แก่ประชาชนในพื้นที่โดยตรง แต่เป็นเพียงการนำเสนอข้อมูลผ่านผู้นำชุมชน และผู้มีหน้าที่ในองค์การ

บริหารส่วนตำบล แล้วจึงมาบอกเล่าปากต่อปากให้แก่ประชาชนในพื้นที่รับทราบอีก ด้วยเหตุนี้ทำให้ข้อมูลที่ประชาชนในพื้นที่ได้รับจึงเป็นเพียงสารที่ ได้รับการส่งต่อมาอีกทอด ไม่มีเอกสารข้อมูลระบุชัดเจน ตลอดจนขาดการสื่อสารโดยตรงจากผู้พัฒนาโครงการ ทำให้ข้อมูลที่ได้อาจความเท็จจริง ยิ่งเป็นการสร้างข้อกังวลให้แก่ประชาชนในพื้นที่มากขึ้น โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งได้ให้ข้อมูลว่า “ได้รับทราบข้อมูลจากกรมชลประทาน มีการประชุมเกี่ยวกับการดำเนินโครงการว่าจะเอาโครงการอ่างเก็บน้ำ หรือไม่เอาโครงการ ในการประชุมมีผู้นำชุมชน คนในองค์การบริหารส่วนตำบล และกรมชลประทาน ข้อมูลที่ได้ก็เป็นข้อมูลรายละเอียดของโครงการ ไม่มีรายละเอียดการเยียวยา ชดเชย หรือพื้นที่ที่จะใช้รองรับประชาชนที่ต้องย้ายออก ซึ่งในส่วนเรื่องค่าชดเชย ยังไม่ได้พูดถึง เคยได้ยินแต่คนเขา (ชาวบ้าน) คอย ๆ กันเองว่าจะได้ค่าชดเชยเท่าไรเกี่ยวกับพื้นที่อยู่อาศัย หรือพื้นที่ทำกิน เป็นการพูดกันปากต่อปาก เป็นข่าวโคมลอย หาข้อเท็จจริงไม่ได้เลย” (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ผู้นำชุมชนในพื้นที่โครงการ, 30 ตุลาคม 2562)

ในขณะที่ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งได้ให้ข้อมูลว่า “ผู้พัฒนาโครงการไม่มีการสื่อสารกับประชาชนโดยตรง คนในละแวกบ้านไม่ค่อยมีการพูดถึง พูดได้กับเฉพาะคนที่ไว้ใจได้ ไม่มีการบอกถึงรายละเอียดของโครงการ ชาวบ้านละแวกนี้ส่วนมากไม่รู้เรื่องเลย ไม่มีสิทธิออกเสียง ทำให้ไม่รู้ว่พื้นที่ของโครงการมีขอบเขตตรงไหนบ้าง แล้วถ้าบ้านที่โดนผลกระทบจะต้องย้ายไปอยู่ตรงไหน รวมทั้งค่าตอบแทนที่จะได้มีหลักเกณฑ์การประเมินความเสียหายอย่างไร” (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ชาวบ้านในพื้นที่โครงการ, 30 ตุลาคม 2562)

และผู้ให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งได้ให้ข้อมูลว่า “ตนมีสวนผลไม้ และไม่ขุดล้อมบางส่วนอยู่ในพื้นที่โครงการ หากมีการดำเนินโครงการจริง ๆ ก็คงต้องเสียพื้นที่ดังกล่าวไป อีกทั้งได้ข่าวมาว่าพื้นที่โครงการบางส่วนก็อยู่ในเขตพื้นที่อุทยาน และมรดกโลก ก็มีป่าไม้จำนวนไม่น้อยที่ต้องโดนตัดทิ้ง พื้นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าก็ยิ่งน้อยลงไปอีก ก็คือมีแต่เสียกับเสียทั้งนั้น อีกอย่างทางคนพัฒนาโครงการก็ยังไม่เข้ามาบอกมาชี้แจงถึงมูลค่าความเสียหายให้ฟัง ก็ไม่รู้ว่าจะเป็นอย่างนั้นต่อไปอีกหรือไม่” (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ผู้ประกอบการแผ้วถางไม้, 29 ตุลาคม 2562)

2. ความขัดแย้งทางผลประโยชน์ (Interest conflict)

จากการศึกษาพบว่า การได้เสียผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจนั้น ผู้ที่อยู่ในพื้นที่ได้อ่างเก็บน้ำจะได้รับประโยชน์มากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นประกอบอาชีพทางการเกษตร การท่องเที่ยว หรือค้าขายจะได้รับผลประโยชน์ในส่วนนี้ ในส่วนของทรัพยากรทั้งหมดในพื้นที่โครงการจะต้องถูกทำลายลงเพื่อทำเป็นพื้นที่ของอ่างเก็บน้ำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผู้ที่เสียผลประโยชน์ในส่วนนี้จึงเป็นกลุ่มของประชาชนในพื้นที่โครงการที่ได้รับผลกระทบ นอกจากนี้จะเกิดการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ดำเนินโครงการในทางลบ ระบบนิเวศถูกทำลายเสียหาย อาจส่งผลกระทบต่อความขัดแย้งในพื้นที่ เนื่องจากต้องสูญเสียพื้นที่ทำกิน และพื้นที่อยู่อาศัย ซึ่งในการดำเนินโครงการนั้นย่อมมีทั้งผู้ได้ประโยชน์ และเสียประโยชน์ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งได้ให้ข้อมูลว่า “ผลประโยชน์ในด้านการจัดการทรัพยากรก็ไม่ได้อะไรเลย ต้นไม้ ป่าไม้ที่เห็นอยู่รอบ ๆ นี้จะหายไป แล้วมันจะไปได้ผลประโยชน์อะไร การจัดการทรัพยากรจะไปเกิดได้ยังไงถ้าต้องตัดต้นไม้ไปจำนวนมากมายขนาดนั้น ปัญหาน้ำท่วมน้ำแล้งมันก็มี แต่มันก็เป็นไปตามฤดูกาลของมัน อีกทั้งผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นระหว่างผู้พัฒนาโครงการ และนายทุนค้าที่ดินเพื่อทำโครงการขึ้น” (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ชาวบ้านในพื้นที่โครงการ, 23 ตุลาคม 2562) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความกังวลในส่วนของทรัพยากรทั้งหมดในพื้นที่โครงการจะต้องถูกทำลายลงเพื่อทำเป็นพื้นที่ของอ่างเก็บน้ำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ในส่วนของภาครัฐผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ข้อมูลว่า “ทรัพยากรในชุมชนที่โดนผลกระทบมีเปลี่ยนแปลงแน่นอน ถ้ามีการดำเนินโครงการขึ้นมาจริง ๆ พื้นที่การเกษตรพวกสวนผลไม้ ไม้ล้อมที่อยู่ในพื้นที่ลดลง ส่วนใน

พื้นที่นอกเขตผลกระทบก็อาจจะมีการเปลี่ยนเป็นพื้นที่ทางการท่องเที่ยว หรือมีการขยายตัวของพื้นที่ทางการเกษตร แต่ที่แน่ ๆ คือคนจะช่วยเหลือแก้ปัญหาเรื่องน้ำได้ ในเรื่องความขัดแย้งทางผลประโยชน์มันก็ต้องเกิดอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะแต่ละคนก็ได้เสียผลประโยชน์ที่ไม่เท่ากัน อันนี้ก็จะเป็นส่วนของภาครัฐเองที่จะเข้ามาจัดการ” (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, เกษตรอำเภอแก่งคอย, 4 พฤศจิกายน 2562)

ในขณะที่ภาคเอกชนผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ข้อมูลว่า “ธุรกิจการท่องเที่ยวที่ประกอบอยู่อาศัยน้ำเป็นหลัก เพราะนักท่องเที่ยวมักจะมากันเยอะในช่วงน้ำหลาก น้ำเยอะ พอช่วงน้ำแล้งนักท่องเที่ยวที่มาก็จะน้อยลง ส่วนมากที่มาก็อยากมาเล่นน้ำ ถ้าไม่ชอบธรรมชาติ หรือชอบกางเต็นท์นอนจริง ๆ ก็มีน้อย ถ้าโครงการเข้ามาจริง ๆ ก็คงมีนักท่องเที่ยวตลอดทั้งปี มีรายได้คงที่ ไม่เดือดร้อน” (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว, 29 ตุลาคม 2562)

3.ความขัดแย้งของโครงสร้าง (structural conflict)

จากการศึกษาพบว่า สำหรับกระบวนการตัดสินใจโครงการมีลักษณะเป็นการตัดสินใจแบบบนลงล่าง (top-down approach) ซึ่งขัดกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการดำเนินการของโครงการด้วย การปิดกั้นไม่ให้ประชาชนเข้าร่วมในการตัดสินใจโครงการย่อมส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในพื้นที่ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งได้ให้ข้อมูลว่า “โครงการอยู่ในช่วงการศึกษาผลกระทบชาวบ้านจะรู้ข้อมูลก็ต่อเมื่อมีการประชุมผู้นำชุมชนแต่ตอนนี้ไม่มีการจัดประชุมหรือการชี้แจงข้อมูลใดๆ ให้แก่คนในชุมชน การตัดสินใจส่วนมากจึงอยู่ที่ผู้พัฒนาโครงการกับกลุ่มผู้นำในชุมชน ควรมีการจัดประชุมประชาพิจารณ์ให้ชาวบ้านมาออกความคิดเห็น และรับรู้ถึงการดำเนินงานของโครงการบ้าง เนื่องจากชาวบ้านในพื้นที่ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน มีแค่ไปจ้างของพื้นที่เท่านั้น ทำให้ชาวบ้านกังวลเกี่ยวกับโครงการมาก การเปิดประชุมให้ชาวบ้านมีส่วนในการตัดสินใจมันจะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างผู้พัฒนาโครงการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ได้” (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ, 4 พฤศจิกายน 2556)

ในอีกด้านหนึ่งนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งได้ให้ข้อมูลว่า “ทางผู้พัฒนาโครงการเขาเข้าหาแค่ผู้นำชุมชน และคนในองค์การบริหารส่วนตำบลเท่านั้น มีการลงมติว่าต้องการหรือไม่ต้องการโครงการนี้แค่เฉพาะกลุ่มคน ไม่รวมประชาชนในพื้นที่ ไม่มีการจัดประชุมให้ประชาชนเข้ามาลงความคิดเห็น มันทำให้คนในชุมชนวิตกกังวล ไม่รู้ความเป็นไปของโครงการว่าจะไปในทิศทางไหน” (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ชาวบ้านในพื้นที่โครงการ, 31 ตุลาคม 2562)

4.ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ (relationship conflict)

จากการศึกษาพบว่า การสื่อสารนั้น ผู้พัฒนาโครงการต้องเข้ามาสื่อสารกับประชาชนในพื้นที่โครงการโดยตรง และต้องเสนอข้อมูลที่ถูกต้อง สร้างความเข้าใจให้แก่ประชาชนถึงการดำเนินงาน และรายละเอียดโครงการ พร้อมทั้งรับฟังความคิดเห็น ข้อข้องใจของประชาชน ตลอดจนตอบทุกข้อสงสัยต่าง ๆ รวมถึงความชำนาญการใช้ภาษาท้องถิ่นในการสื่อสาร เนื่องจากการไม่คุ้นชินในภาษานั้น ๆ อาจทำให้การตีความหมายผิดเพี้ยนได้ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสร้างสัมพันธ์ที่ดีให้แก่กัน และเป็นการลดต้นเหตุของความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในพื้นที่ได้ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งได้ให้ข้อมูลว่า “การที่ผู้พัฒนาโครงการไม่เข้าไปพูดคุยชี้แจงข้อมูลโดยตรงกับชาวบ้านในพื้นที่ มันทำให้เกิดข้อพิพาท การบิดเบือนข้อมูลจากต้นเรื่อง มีการพูดคุยเสริมเติมแต่งเข้าไปอีก แล้วยิ่งพวกผู้ใหญ่บ้าน กำนันไม่มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลเป็นกิจจะลักษณะ ที่นี้ก็ไม่มีคนรู้ว่าจริง ๆ แล้วโครงการมันเป็นยังไง มีผลกระทบอะไรไหม อย่างบางคนที่สนิท ๆ กับพวกผู้นำชุมชนก็จะรู้มากกว่าคนอื่น ก็เริ่มหาช่องทางเอาตัวรอดอย่างการหาซื้อที่ดินนอกตัวพื้นที่โครงการ” (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการพิเศษ, 4 พฤศจิกายน 2562)

และผู้ให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งได้ให้ข้อมูลว่า “รู้ข่าวมาจากกำนันร้อยละ 90 ว่าโครงการจะเข้ามา ตอนแรกโครงการเข้าไม่ได้เพราะมันกินผังมรดกโลก พื้นที่อุทยาน ผู้พัฒนาโครงการไม่เข้ามาคุยกับประชาชนเลย มาหาแต่ผู้ใหญ่บ้านให้พาไปดูพื้นที่ หลังผู้ใหญ่บ้านเข้าประชุมก็กินไม่ได้นอนไม่หลับ ไม่รู้จะบอกลูกบ้านยังไง ถ้าโครงการเข้าจริง ๆ เขาเวนที่คืนก็จบ” (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ชาวบ้านในพื้นที่โครงการ, 30 ตุลาคม 2562)

5. ความขัดแย้งของค่านิยม (value conflict)

จากการศึกษาพบว่า สาเหตุความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อมของโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนาทาง ด้านค่านิยมนั้น ไม่มีผลต่อความขัดแย้งในพื้นที่ระหว่างประชาชนด้วยกันเอง แต่เป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นระหว่างประชาชนกับผู้พัฒนาโครงการ หรือผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ อันเนื่องจากการที่ประชาชนในพื้นที่ต้องเสียประโยชน์และความกังวลของเรื่องค่านิยมของการประกอบอาชีพที่สืบทอดกันมา รวมทั้งพื้นที่ที่สืบทอดต่อ ๆ กันมา อีกทั้งการที่ต้องไปเริ่มต้นใหม่ในพื้นที่ใหม่ก็เป็นความกังวลอีกอย่างหนึ่งเช่นกัน โดยผู้ให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งได้ให้ข้อมูลว่า “คนที่นี้อยู่กันมานานตั้งแต่เกิด พอมีโครงการเข้ามา อยู่ดี ๆ จะให้เขาย้ายออกจากบ้านมันก็ไม่ถูกแล้วยังไม่รู้ว่าจะให้ย้ายไปอยู่ที่ไหนอีก วิถีชีวิตก็ต้องเปลี่ยนอีก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความเป็นอยู่ การทำมาหากิน เนียเขาที่เห็นข้างหลังเขาก็ปลูกพืชผลกันไว้ ถึงเวลาก็เก็บไปขาย รายได้ในแต่ละวันก็พออยู่ไม่เดือดร้อน แต่พอจะให้ย้ายพวกเขาจะอยู่กันยังไง รายได้จะทำเดิมหรือเปล่า ลองไปถามคนแถวนี้ละแวกนี้ดูสิ พอบอกว่าต้องย้ายที่อยู่กลัวอะไรมากที่สุด เขาก็กลัวเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ กลัวการเปลี่ยนแปลงจากวิถีเดิมทั้งนั้นแหละ” (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, ชาวบ้านในพื้นที่โครงการ, 23 ตุลาคม 2562)

สามารถกล่าวถึงมุมมองของแต่ละฝ่ายในการมองปัญหาความขัดแย้งดังกล่าวได้ว่า ในส่วนของภาครัฐผู้พัฒนาโครงการในปัญหาความขัดแย้งด้านข้อมูลนั้น สาเหตุที่ไม่มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลการดำเนินโครงการให้ประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียได้รับรู้ เนื่องจากการดำเนินงานในขั้นตอนการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นที่ ยังไม่มีข้อมูลที่แน่นอนจึงยังไม่ประชาสัมพันธ์ให้รับรู้ ในขณะที่ประชาชน และภาคเอกชนส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลแบบปากต่อปากซึ่งทำให้ง่ายต่อการบิดเบือนของข้อมูลเกิดการรับรู้แบบผิด ๆ จึงเป็นสาเหตุให้เกิดความขัดแย้งด้านข้อมูลได้เช่นกัน ส่วนความขัดแย้งทางผลประโยชน์นั้นในมุมมองของภาคประชาชนจะให้ความสำคัญกับการสูญเสียพื้นที่อยู่อาศัย และพื้นที่ทางการเกษตรในบริเวณพื้นที่โครงการ รวมถึงค่าชดเชยที่จะได้รับการพัฒนาโครงการอาจไม่เป็นธรรม ในขณะที่ภาคเอกชนจะมองถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับจากโครงการพัฒนา อาจมีข้อห่วงกังวลถึงการสูญเสียพื้นที่อยู่อาศัยร่วมด้วย

ในส่วนของภาครัฐผู้พัฒนาโครงการมองว่าจะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนในแง่ของการมีน้ำช่วยเหลือพื้นที่ชลประทานเดิม

ในด้านการอุปโภคบริโภค และอุตสาหกรรม มีปริมาณรองรับการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร และการขยายตัวของอุตสาหกรรมในอนาคต ในส่วนของความขัดแย้งด้านโครงสร้างประชาชนและภาคเอกชนมองว่าตนเองอาจไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือแสดงความคิดเห็นต่อโครงการเนื่องจากที่ผ่านมามีเพียงแค่นระดับผู้นำเท่านั้นที่เข้าประชุมรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับโครงการพัฒนาดังกล่าว ขณะที่ภาครัฐผู้พัฒนาโครงการอาจเคยชินกับการตัดสินใจแบบบนลงล่าง (top – down approach) คือ ผู้พัฒนาโครงการเป็นผู้ตัดสินใจให้มีการดำเนินการโครงการจึงยังไม่ได้เปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเท่าที่ควร ในด้านความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์นั้นประชาชนและภาคเอกชนจะมองถึงความเชื่อมั่นเป็นหลัก อันเนื่องมาจากภาครัฐผู้พัฒนาโครงการไม่เข้ามาสื่อสารกับประชาชนโดยตรงทำให้เกิดความกังวลและไม่มั่นใจต่อโครงการดังกล่าว จากปัญหานี้อาจทำให้ความสัมพันธ์ของทุกฝ่ายส่งผลกระทบต่อ การดำเนินการพัฒนาโครงการได้เช่นกัน ท้ายที่สุดความขัดแย้งด้านค่านิยมในมุมมองของภาครัฐผู้พัฒนาโครงการยังไม่ได้ให้ความสำคัญในส่วนนี้เท่าที่ควรซึ่งจะเห็นได้จากการยังไม่เข้าไปชี้แจงถึงการดำเนินโครงการในส่วนในพื้นที่ตั้งของโครงการและพื้นที่ที่จะให้รองรับครัวเรือน

ของประชาชนที่ต้องเวนก็คือ ซึ่งในมุมมองของประชาชนจะเป็นเรื่องของวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ต้องเปลี่ยนไป จากเดิมเป็นเช่นเดียวกับภาคเอกชน จากที่กล่าวมาจะสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิด ความต้องการ ความเข้าใจต่อบริบทที่แตกต่างกันในแต่ละฝ่าย

จากผลการศึกษาข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า โครงการอ่างเก็บน้ำของบ้านนาในพื้นที่จังหวัดสระบุรี ผู้พัฒนาโครงการไม่ได้ให้ความสำคัญ กับการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนในพื้นที่พัฒนาโครงการ รวมถึงการทำความเข้าใจในขั้นตอนการดำเนินโครงการต่อประชาชนในพื้นที่เท่าที่ควร ซึ่งอาจเป็นเพราะผู้พัฒนาโครงการยังอยู่ในขั้นตอนการเก็บข้อมูลพื้นที่ทำโครงการ จึงทำให้คิดว่ายังไม่ถึงเวลาในการกระจายข่าวสาร ข้อมูลโครงการให้แก่ประชาชนทั่วไปได้รับรู้ อีกทั้งผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่อาจได้ผลประโยชน์จากการดำเนินโครงการพัฒนานี้ เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตนเองที่จะได้รับจากการพัฒนาโครงการดังกล่าว จึงอาจเป็นผลให้เกิดความขัดแย้งในพื้นที่ อันเนื่องมาจากการที่ผู้พัฒนาโครงการไม่ได้แจ้งข่าวสารการเข้ามาของโครงการดังกล่าวให้แก่ประชาชนให้ทราบโดยทั่วกัน อีกทั้งในขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นที่เพื่อทำโครงการ อาจไม่ได้มีการประกาศให้แก่นักในพื้นที่ทราบถึงจุดประสงค์ของการศึกษา เป็นเพียงแค่การเก็บข้อมูลจากผู้นำชุมชน และไม่ได้เข้าหา หรือสอบถามข้อมูลจากประชาชนในพื้นที่โดยตรง จึงเป็นผลให้ประชาชนวิตกกังวลต่อการดำเนินโครงการดังกล่าว หากแต่ละฝ่ายยังไม่มีกรณีซึ่งประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ประเด็นปัญหานั้น ๆ อาจเป็นเงื่อนไขที่จะนำไปสู่การเกิดความขัดแย้งระหว่างผู้พัฒนาโครงการ และประชาชนที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่อีกข้อห่วงกังวลหนึ่ง ประชาชนมีความกังวลถึงการเริ่มต้นวิถีชีวิตใหม่ อันเนื่องจากการดำเนินโครงการนั้น ประชาชนในพื้นที่โครงการต้องโดนเวนที่ดิน ทำให้อาชีพเดิมที่เคยมีมาในการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพดั้งเดิมต้องเกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งในประเด็นความขัดแย้งในข้อนี้ไม่น่าก่อให้เกิดความขัดแย้งของคนในพื้นที่ แต่จะนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างประชาชนที่ได้รับผลกระทบ และผู้พัฒนาโครงการ และหากไม่มีมาตรการหรือแนวทางการจัดการความขัดแย้ง อาจทำให้เกิดการเผชิญหน้าระหว่างกัน และอาจทำให้เกิดความรุนแรงในพื้นที่ได้

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการศึกษา สรุปได้ว่า สาเหตุความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา จังหวัดสระบุรี แสดงให้เห็นถึงปัญหาการจัดการทรัพยากรน้ำจากโครงการพัฒนาขนาดเล็กที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ โดยมีสาเหตุความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบไปด้วย สาเหตุความขัดแย้งด้านข้อมูล แบ่งประเด็นหลัก ๆ ออกเป็น 2 ประเด็น คือ ความเพียงพอของข้อมูล และข้อเท็จจริงของข้อมูล สำหรับความเพียงพอของข้อมูล ข้อมูลต่าง ๆ ที่ประชาชนได้รับทราบเกี่ยวกับโครงการยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่มีความวิตกกังวลมากมายเกี่ยวกับผลกระทบจากการดำเนินโครงการ ที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการดำเนินโครงการ และภายหลังการดำเนินโครงการ อีกทั้งข้อมูลที่ผู้พัฒนาโครงการเปิดเผยให้ประชาชนรับทราบนั้น อาจไม่เพียงพอ และไม่ตรงกับความต้องการของประชาชน อีกทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการไม่มีกระบวนการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการ จึงอาจนำมาซึ่งความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่โครงการ สอดคล้องกับ Chutarat (2017) ได้กล่าวไว้ว่า ความขัดแย้งระหว่างประชาชน และผู้พัฒนาโครงการเกิดจากการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ในการก่อสร้างโครงการย่อมก่อให้เกิดผลกระทบทั้งในระยะก่อนการดำเนินการ ระหว่างการดำเนินการ และหลังการดำเนินการ แต่ผู้พัฒนาโครงการไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการให้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการโครงการดังกล่าว และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Apichai (2017).

การได้รับข้อมูลที่ล่าช้า และไม่ครอบคลุมผู้มีส่วนได้เสีย จากการสัมภาษณ์พบว่าประชาชนในพื้นที่ได้รับข้อมูลล่าช้า ไม่ได้รับข้อมูลในช่วงเวลาก่อนการก่อสร้างโครงการ โดยเฉพาะกลุ่มคนที่อยู่อาศัยรอบนอก และไม่ได้สัญจรมาในพื้นที่โครงการบ่อยนัก ซึ่งกลุ่มคนที่จะรู้เกี่ยวกับโครงการมีแค่กลุ่มที่ทำงานเกี่ยวข้องกับโครงการโดยตรง และประชาชนส่วนใหญ่จะได้รับข้อมูลจากการบอกเล่าแบบปากต่อปาก เป็นการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ล่าช้า และส่งผลกระทบต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีความสนใจเข้าร่วมในเวทีแสดงความคิดเห็นหรือกระบวนการมีส่วนร่วมด้านอื่น ๆ สำหรับข้อเท็จจริงของข้อมูล ผู้พัฒนาโครงการให้ข้อมูลที่ไม่ชัดเจนแก่ประชาชน ตลอดจนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน อันเนื่องมาจากการที่ผู้พัฒนาโครงการไม่นำเสนอข้อมูลโครงการแก่ประชาชนโดยตรง อีกทั้งการไม่สื่อสารโดยตรงกับประชาชนทำให้เกิดการบอกต่อแบบปากต่อปากทำให้ข้อมูลที่รับบิดเบือน และจากการที่ผู้พัฒนาโครงการ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือทำงานใกล้ชิดกับการดำเนินการโครงการไม่ได้จัดทำเอกสาร หรือใบประกาศข้อมูลของโครงการ และอาจนำมาซึ่งปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sawat (2018) โดยผู้พัฒนาโครงการยังให้ข้อมูลไม่ถูกต้องและชัดเจนแก่ประชาชนในพื้นที่ รวมถึงผู้มีส่วนได้เสียกับโครงการ จะเห็นได้จากการที่ยังมีประเด็นถกเถียงที่สำคัญภายในพื้นที่โครงการ อาทิ การป้องกัน และแก้ไขผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ จากการดำเนินการของผู้พัฒนาโครงการ ทั้งนี้จากการที่ผู้พัฒนาโครงการไม่นำเสนอข้อมูล อันเป็นข้อเท็จจริงให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบโดยทั่วกันอย่างชัดเจนและจากประเด็นดังกล่าวจะทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างประชาชนในพื้นที่ และผู้พัฒนาโครงการขึ้นมาได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Soonthorn, Viyouth, and Wongsas (2012) ข้อมูลเกี่ยวกับปริมาณน้ำ และการใช้น้ำที่หน่วยงานของรัฐเผยแพร่ไม่ตรงกันกับประสิทธิภาพของชุมชน โดยหน่วยงานรัฐเน้นข้อมูลในเชิงหลักการที่เป็นวิชาการสามารถพิสูจน์ได้และมีเหตุผล ส่วนชุมชนรับรู้ข้อมูลที่เกิดจากประสบการณ์ หรือข้อมูลเชิงประจักษ์ รวมทั้งการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการผันน้ำเพื่อนำน้ำไปผลิตน้ำประปาเลี้ยงคนเมือง หน่วยงานภาครัฐได้ให้ข้อมูลในด้านที่ดี และมีประโยชน์ต่อชุมชน ส่วนข้อมูลด้านผลกระทบเชิงลบกับชุมชน เจ้าหน้าที่ไม่ได้ให้ข้อมูลแต่อย่างใด ทำให้ชาวบ้านรับรู้ข่าวสารที่ไม่รอบด้าน ซึ่งในส่วนนี้จึงทำให้เกิดความขัดแย้งได้เช่นกัน

สาเหตุความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ แบ่งประเด็นหลัก ๆ ออกเป็น 3 ประเด็น คือ ผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ ผลประโยชน์การจัดการทรัพยากร และทรัพยากรในชุมชน สำหรับการได้เสียผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจนั้น ผู้ที่อยู่ในพื้นที่ได้อ่างเก็บน้ำจะได้รับประโยชน์มากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นประกอบอาชีพทางการเกษตร การท่องเที่ยว หรือค้าขายจะได้รับผลประโยชน์ในส่วนนี้ ในขณะที่ประชาชนในพื้นที่โครงการ ในการดำเนินโครงการย่อมมีทั้งผู้ได้ประโยชน์ และเสียประโยชน์ สอดคล้องกับ Sawat (2018) ในผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจะมีการจัดตั้งกองทุนพัฒนาชุมชนในพื้นที่ อาจมีผลต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด (Gross Domestic Product: GDP) ที่เพิ่มสูงขึ้น โดยผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการดำเนินโครงการ ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ผู้พัฒนาโครงการ และภาคประชาชน สำหรับผู้ที่เสียผลประโยชน์จากการดำเนินโครงการ ได้แก่ ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ จากการที่มีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นย่อมต้องมีผู้ที่ได้รับประโยชน์ และเสียผลประโยชน์อยู่แล้วแน่นอน ในขณะที่ผลประโยชน์การจัดการทรัพยากร ทรัพยากรทั้งหมดในพื้นที่โครงการจะต้องถูกทำลายลงเพื่อทำเป็นพื้นที่ของอ่างเก็บน้ำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผู้ที่เสียผลประโยชน์ในส่วนนี้จึงเป็นกลุ่มของประชาชนในพื้นที่โครงการที่ได้รับผลกระทบ จึงเป็นหน้าที่ของผู้พัฒนาที่จะต้องเข้ามาชี้แจง รวมทั้งผลประโยชน์การจัดการทรัพยากรจากนายหน้าค้าที่ดินที่ได้ผลประโยชน์อีกด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Supatra, K. (2018) โดยส่วนใหญ่ภาครัฐมักมีอำนาจมากกว่าประชาชนในการจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ภายในประเทศ ทำให้ส่วนใหญ่ภาครัฐมักไม่ชัดเจน หรือชัดเจนอย่างไม่เป็นธรรมต่อการสูญเสียของประชาชน จึงทำให้ประชาชนต่อต้าน และ

การที่มีทรัพยากรที่จำกัดส่งผลให้ต่างฝ่ายต่างต้องการที่จะครอบครองผลประโยชน์ต่าง ๆ ทำให้ผลที่ตามมา คือ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากผลประโยชน์ที่ไม่เท่าเทียม ในส่วนของทรัพยากรในชุมชนนั้น ทรัพยากรทั้งหมดในพื้นที่โครงการจะต้องถูกทำลายลงเพื่อทำเป็นพื้นที่ของอ่างเก็บน้ำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผู้ที่เสียผลประโยชน์ในส่วนนี้จึงเป็นกลุ่มของประชาชนในพื้นที่โครงการที่ได้รับผลกระทบ จึงเป็นหน้าที่ของผู้พัฒนาโครงการที่จะต้องเข้ามาชี้แจง รวมทั้งผลประโยชน์การจัดการทรัพยากรจากนายหน้าค้าที่ดินที่ได้ผลประโยชน์ อีกทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมไปในทางลบ ระบบนิเวศเดิมถูกทำลาย พื้นที่ป่าไม้ของอุทยานแห่งชาติ และพื้นที่มรดกโลกหายไปบางส่วน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Nithita (2014) ที่พบว่าภาครัฐมักจะกล่าวอ้างว่าดำเนินโครงการเพื่อประโยชน์ของส่วนร่วม ในขณะที่ชุมชนมีวิถีการมองที่ส่วนทางกับภาครัฐ คือ ชุมชนเห็นว่าที่พวกเขาดำรงชีวิตอยู่ได้เพราะทรัพยากรที่เป็นรากฐานของการดำรงชีวิต และที่ดินเป็นแหล่งทำกินที่ตกทอดไปยังลูกหลาน ซึ่งโครงการดังกล่าวภาครัฐไม่ได้ให้ความสำคัญต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชาวบ้าน และทรัพยากรในพื้นที่ เนื่องจากผู้พัฒนาโครงการได้ประโยชน์จากการพัฒนาโครงการดังกล่าว ในขณะที่ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นฝ่ายสูญเสียผลประโยชน์ ทำให้ชาวบ้านต้องปกป้องผลประโยชน์ของตน ต่างฝ่ายต่างแย่งชิงทรัพยากรที่ดินและครอบครองทรัพยากรที่เป็นประโยชน์ส่วนตน ในขณะที่การเห็นแก่ผลประโยชน์ซึ่งกันและกันนั้นจะมีส่วนช่วยให้เกิดการจัดการทรัพยากรที่มั่นคงและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Apinya (2015) การสร้างสันติสุขในมิติสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ คือ แนวทางการป้องกันและลดความรุนแรงในการดักตวงแย่งชิงในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงแนวทางการสร้างพื้นที่ความเข้าใจร่วมกันของคู่ขัดแย้งในประเด็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยใช้อรรถความรู้ทางด้านสันติวิธีในการพูดคุย ปรับมุมมองและวิธีคิดใหม่ ๆ ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน จึงทำให้เกิดเงื่อนไขสำคัญอย่างหนึ่งที่นำมาสู่การแก้ไขความขัดแย้ง

สาเหตุความขัดแย้งด้านโครงสร้าง มีประเด็นหลัก ๆ คือ กระบวนการตัดสินใจโครงการ สำหรับกระบวนการตัดสินใจโครงการมีลักษณะเป็นการตัดสินใจแบบบนลงล่าง (top – down approach) ซึ่งขัดกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ที่ต้องการเข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจในการดำเนินการของโครงการด้วยการปิดกั้นไม่ให้ประชาชนเข้าร่วมในการตัดสินใจโครงการย่อมส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในพื้นที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ของ Supatra, K. (2018) รากฐานโครงสร้างในการบริหารประเทศเป็นการปฏิบัติตามแบบบนลงล่าง (top-down approach) ที่ภาครัฐหรือผู้พัฒนาโครงการมักมีอำนาจ หรืออิทธิพลมากกว่าประชาชนในการควบคุมจัดการทรัพยากรต่าง ๆ เพราะภาครัฐถือว่าตนเองเป็นเจ้าของผู้ครอบครองทรัพยากรทุกอย่างในประเทศ และมีหน้าที่อย่างชอบธรรมในการแปลงทรัพยากรเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์กับความเจริญของประเทศโดยภาพรวม โดยมีได้ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร

สาเหตุความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์มีประเด็นหลัก ๆ คือ การสื่อสาร โดยผู้พัฒนาโครงการต้องมีการสื่อสารทำความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่ให้มีความเข้าใจที่ตรงกัน เนื่องจากภาษาที่ประชาชนในพื้นที่ใช้เป็นภาษาท้องถิ่น ซึ่งง่ายมากต่อการที่จะสื่อความหมายได้ผิดพลาด หากผู้พัฒนาโครงการไม่มีความชำนาญในภาษานั้น ๆ และเมื่อเกิดการเข้าใจผิดจากการสื่อสารที่ไม่เข้าใจกัน ย่อมต้องส่งผลต่อความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่าย และอาจทำให้เกิดความขัดแย้งได้หากทั้งสองฝ่ายเข้าใจถึงสิ่งที่จะสื่อไปคนละทาง และต่างฝ่ายต่างเก็บความไม่เข้าใจไว้กับตน ไม่สื่อสารกันหรือปรับความเข้าใจให้ตรงกัน อีกทั้งผู้พัฒนาโครงการไม่เปิดโอกาสหรือช่องทางในการสื่อสารให้แก่ประชาชน หรือภาคส่วนอื่น ๆ นอกจากกลุ่มผู้นำชุมชนได้แสดงความคิดเห็นหรือมีปากเสียงต่อโครงการดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Jariya (2012) ซึ่งพบว่า การไม่เปิดช่องทางการสื่อสารระหว่างคู่ขัดแย้ง ทำให้ไม่สามารถได้ตอบในประเด็น และสภาพปัญหาที่กลุ่มผู้คัดค้านสงสัย

นั่นคือรัฐปิดไม่ให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อโครงการ และปฏิเสธโอกาสของกระบวนการแก้ไขเพื่อหาทางออก ซึ่งสิ่งเหล่านี้มักถูกละเลยจากทางรัฐและผู้พัฒนาโครงการ

สาเหตุความขัดแย้งด้านค่านิยม มีประเด็นหลัก ๆ คือ ค่านิยมที่แตกต่าง โดยความขัดแย้งที่เกิดจากค่านิยมที่ต่างต่างนั้น ไม่มีผลต่อความขัดแย้งในพื้นที่ระหว่างประชาชนด้วยกันเอง แต่เป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นระหว่างประชาชนกับผู้พัฒนาโครงการ หรือผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ อันเนื่องจากการที่ประชาชนในพื้นที่ต้องเสียประโยชน์ และความกังวลของเรื่องค่านิยมของการประกอบอาชีพที่สืบทอดกันมา รวมทั้งพื้นที่ที่สืบทอดกันมาเป็นรุ่น ๆ จากปู่ย่าตายาย อีกทั้งวิถีชีวิตดั้งเดิมที่อาจถูกเปลี่ยนแปลงไปหลังจากมีการดำเนินโครงการพัฒนาดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Soonthorn, Viyouth, and Wongsas (2012). ที่พบว่า หน่วยงานรัฐเน้นคุณค่าไปสู่การพัฒนา และความทันสมัย รวมทั้งการใช้ประโยชน์ของส่วนรวม ขณะที่ชุมชนมองคุณค่าของทรัพยากรในเชิงวิถีชีวิต ด้วยการให้คุณค่าความหมายที่แตกต่าง ได้ทำให้เกิดความขัดแย้งทวีความเข้มข้นและซับซ้อนมากขึ้น

จากผลสรุปผลการศึกษา ความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา จังหวัดสระบุรี มีสาเหตุหลักมาจากความขัดแย้งด้านข้อมูล ซึ่งเกิดจากการที่ทางผู้พัฒนาโครงการไม่ได้เข้ามาประชาสัมพันธ์วัตถุประสงค์ หรือจัดการประชุมเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลโครงการแก่ประชาชนโดยตรง แต่ผู้พัฒนาโครงการกลับเลือกที่จะจัดประชุมเฉพาะผู้นำชุมชนของพื้นที่ที่จะมีโครงการแทน ซึ่งสาเหตุดังกล่าวนี้อาจเป็นเพราะทางโครงการอยู่ในช่วงของการเก็บข้อมูล จึงทำให้ผู้พัฒนาโครงการไม่ให้ความสำคัญต่อการให้ข้อมูลโครงการแก่ประชาชน และจากการที่ปล่อยให้มีการพูดคุยถึงโครงการของประชาชนกันเองแบบปากต่อปากเป็นเวลานาน โดยไม่มีการแก้ไขข้อมูล หรือชี้แจงข้อมูลโครงการจากฝั่งผู้พัฒนาโครงการ ส่งผลให้ประชาชนได้รับข้อมูลที่ขาดความเท็จจริงของข้อมูล และทราบถึงรายละเอียดของข้อมูลโครงการที่ไม่ครบถ้วน ส่งผลให้ประชาชนเกิดความวิตกกังวลถึงปัญหาที่อาจตามมาจากการดำเนินโครงการดังกล่าว สาเหตุความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อมจากโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา จังหวัดสระบุรีรองลงมา คือ ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ อันเนื่องจากการที่ไม่ทราบข้อมูลโดยตรงจากผู้พัฒนาโครงการ รวมถึงขาดการชี้แจงข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้ประชาชนเกิดความวิตกกังวลถึงผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับ ไม่ว่าจะเป็นการเยียวยาค่าเสียหายจากผู้พัฒนาโครงการว่าจะเพียงพอต่อทรัพยากร หรือสิ่งของที่ตนต้องสูญเสียไปหรือไม่ รวมถึงความเท่าเทียมกันของผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการดำเนินโครงการพัฒนาดังกล่าว อีกทั้งความกังวลจากความล่าช้าในการดำเนินมาตรการเยียวยาของทางผู้พัฒนาโครงการที่อาจทำให้ตนสูญเสียผลประโยชน์ที่ตนคาดว่าจะได้รับ รวมถึงผู้มีอิทธิพล หรือนายหน้าค้าที่ที่อาจเข้ามาฉวยผลประโยชน์จากประชาชนที่ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลการดำเนินโครงการ หรือมาตรการในการเยียวยา และสาเหตุความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อมจากโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา จังหวัดสระบุรีรองลงมา คือ ความขัดแย้งด้านค่านิยม ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ สิ่งที่ต้องการหากมีการดำเนินโครงการ และมีการย้ายถิ่นฐานที่อยู่อาศัย คือ พวกเขาต้องได้ที่อยู่ใหม่ในพื้นที่ชุมชนเดิม ได้ใช้ประโยชน์จากโครงการ และได้ประกอบอาชีพเดิม ทำให้เห็นว่าประชาชนในพื้นที่นั้นยึดติดกับวิถีชีวิตดั้งเดิมที่สืบทอดกันมา มีความผูกพันกับถิ่นฐาน และอาชีพความเป็นอยู่ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตหลังจากการดำเนินโครงการ อาจเป็นชนวนสำคัญที่จะนำมาสู่ความขัดแย้งที่เผชิญหน้ากันระหว่างผู้พัฒนาโครงการ และประชาชน เนื่องจากประเด็นดังกล่าวเป็นเรื่องที่อ่อนไหว และกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการโดยตรง และอาจทำให้เกิดความขัดแย้งในระยะยาวได้เช่นกัน ดังสรุปในตารางที่ 1

ตารางที่ 1: สาเหตุและแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อความยั่งยืนในการพัฒนาโครงการ

สาเหตุความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา โครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา จังหวัดสระบุรี	แนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา โครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา จังหวัดสระบุรี
ความขัดแย้งด้านข้อมูล - ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่โครงการได้รับข้อมูลโครงการที่ไม่เพียงพอ อันเนื่องมาจากผู้พัฒนาโครงการอาจให้ข้อมูลที่ไม่น่าเชื่อถือแก่ประชาชนในพื้นที่	ผู้พัฒนาโครงการ - กรมชลประทานจังหวัดนครนายกควรประกาศ หรือจัดตั้งการประชุม เพื่อชี้แจงรายละเอียดด้านข้อมูลในการดำเนินโครงการ พื้นที่ที่ใช้ในการดำเนินโครงการ มาตรการการเยียวยาให้แก่ผู้ได้รับผลกระทบ เพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนในครอบคลุมทุกระดับ กำหนดมาตรการการมีส่วนร่วมให้แก่ประชาชนในพื้นที่ พร้อมทั้งให้ประชาชนในพื้นที่ดำเนินโครงการมามีส่วนร่วมในการพิจารณาตัดสินใจดำเนินโครงการตั้งแต่ช่วงแรก เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งภายในพื้นที่ที่อาจเกิดขึ้น และเป็นการเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรในพื้นที่
ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ - ประชาชนในพื้นที่โครงการเป็นผู้เสียผลประโยชน์มากที่สุด เนื่องจากต้องสูญเสียพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกิน และมีความเป็นไปได้สูงที่พื้นที่ในการชดเชยจากการดำเนินโครงการที่ไม่เป็นธรรม	
ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ - ผู้พัฒนาโครงการอาจไม่ได้สื่อสารข้อมูลกับประชาชนในพื้นที่โดยตรง อีกทั้งประชาชนในพื้นที่โครงการมีภาษาถิ่น อาจทำให้เกิดการตีความหมายที่ไม่ตรงกันได้	ประชาชนในพื้นที่ - ประชาชนในพื้นที่ต้องเปิดใจรับฟังความคิดเห็นของผู้พัฒนาโครงการ และผู้มีส่วนได้เสียอื่น ๆ ในพื้นที่ที่อาจเกิดความคิดเห็นที่แตกต่าง เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและเหตุผลของแต่ละฝ่าย เพื่อนำความคิดเห็นดังกล่าวไปสู่การกำหนดมาตรการร่วมกัน และจัดทำแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น อีกทั้งเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลพื้นที่ ข้อมูลด้านทรัพยากรในพื้นที่ หรือข้อมูลสถานการณ์สภาพแวดล้อมในพื้นที่ให้แก่ผู้พัฒนาโครงการรับทราบ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินการ
ความขัดแย้งด้านโครงสร้าง - โครงการมีลักษณะเป็นการตัดสินใจแบบบนลงล่าง (top – down approach) ซึ่งขัดกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ที่ต้องการเข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจในการดำเนินการของโครงการด้วย	
ความขัดแย้งด้านค่านิยม - ไม่มีผลต่อความขัดแย้งในพื้นที่ระหว่างประชาชนด้วยกันเอง แต่เป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นระหว่างประชาชนกับผู้พัฒนาโครงการ หรือผู้ถือสิทธิ์ในพื้นที่ อันเนื่องจากการที่ประชาชนในพื้นที่ต้องเสียประโยชน์ รวมทั้งวิถีชีวิตดั้งเดิมที่อาจถูกเปลี่ยนแปลงไป	ภาคเอกชน - ภาคเอกชนควรเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นและช่วยเสนอแนวทางการส่งเสริมในการประกอบอาชีพใหม่ ๆ ให้แก่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบ และต้องตระหนักถึงผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตน หากคำนึงแต่ผลประโยชน์ส่วนตน จะทำให้มาตรการ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาคัดแย้งที่วางไว้นั้นสูญเปล่า

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา เรื่อง การจัดการความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา โครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา จังหวัดสระบุรี พบว่า สาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมาจากความขัดแย้งด้านข้อมูล ด้านผลประโยชน์ และด้านค่านิยม ในขณะที่แนวทางการแก้ไขปัญหาคัดแย้งนั้นยังขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการพัฒนา ประเด็นปัญหาหลัก ๆ ที่พบ ได้แก่ ความเพียงพอของข้อมูล ข้อเท็จจริงของข้อมูล การได้เสียผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ การจัดการทรัพยากรในชุมชน และค่านิยม เป็นต้น วิธีการและแนวทาง

การแก้ปัญหาที่เหมาะสม คือ ควรให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการแก้ปัญหาคความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนในพื้นที่ ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงแนวทางการส่งเสริม และสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการดำเนินการโครงการพัฒนาดังกล่าว โดยข้อเสนอแนะในการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ข้อเสนอแนะสำหรับผู้พัฒนาโครงการ ข้อเสนอแนะสำหรับประชาชน และข้อเสนอแนะสำหรับเอกชน ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้พัฒนาโครงการ

- กรมชลประทานจังหวัดนครนายกควรประกาศ หรือจัดตั้งการประชุม เพื่อชี้แจงรายละเอียดด้านข้อมูลในการดำเนินโครงการ พื้นที่ที่ใช้ในการดำเนินโครงการ มาตรการการเยียวยาให้แก่ผู้ได้รับผลกระทบ ตอบข้อกังวลใจของประชาชนให้แก่ประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบ และข้อมูลที่แจ้งแก่ประชาชนในพื้นที่ควรเป็นข้อมูลที่เป็นความจริง มีการประชาสัมพันธ์ถึงความคืบหน้าของโครงการอย่างต่อเนื่องผ่านสื่อในช่องทางต่าง ๆ เช่น ป้ายประชาสัมพันธ์ วิทยุชุมชน และอินเทอร์เน็ต ช่องทางการประชาสัมพันธ์ ต้องครอบคลุมของสื่อ และต้องมีประสิทธิภาพ อีกทั้งต้องครอบคลุมผู้มีส่วนได้เสียที่ได้รับสื่อเหล่านี้ด้วยเช่นกัน

- กรมชลประทานจังหวัดนครนายกควรเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนให้ครอบคลุมทุกระดับ กำหนดมาตรการการมีส่วนร่วมให้แก่ประชาชนในพื้นที่ และทำให้มาตรการที่กำหนดขึ้นเกิดการยอมรับ และสามารถนำไปใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้ รวมถึงการกำหนดมาตรการการเยียวยาที่เป็นธรรม เพื่อป้องกันความขัดแย้งด้านการจัดการทรัพยากรในชุมชนที่อาจเกิดขึ้น รวมถึงการจัดการด้านผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้มีความครอบคลุมทุกพื้นที่การดำเนินโครงการ อีกทั้งเป็นการลดปัญหาการเผชิญหน้ากันระหว่างผู้พัฒนาโครงการและประชาชนในพื้นที่ อีกทั้งเป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบหากต้องมีการย้ายพื้นที่อยู่อาศัย เนื่องจากการเวนที่คืนเพื่อการดำเนินโครงการ ว่าพื้นที่อยู่ใหม่จะไม่ทำให้วิถีชีวิตเดิมมีการเปลี่ยนแปลง และรายได้ หรืออาชีพใหม่จะไม่ทำให้การดำเนินชีวิตนั้นยากลำบากแน่นอน

- กรมชลประทานจังหวัดนครนายกควรให้ประชาชนในพื้นที่ดำเนินโครงการเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาตัดสินใจดำเนินโครงการตั้งแต่ช่วงแรก ทั้งนี้เพื่อลดปัญหาคความขัดแย้งภายในพื้นที่ที่อาจเกิดขึ้น และเป็นการเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ดังกล่าวอีกด้วย

2. ข้อเสนอแนะสำหรับประชาชน

- ประชาชนในพื้นที่ต้องเปิดใจรับฟังความคิดเห็นของผู้พัฒนาโครงการ และผู้มีส่วนได้เสียอื่น ๆ ในพื้นที่ที่อาจเกิดความคิดเห็นที่แตกต่าง เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและเหตุผลของแต่ละฝ่าย เพื่อนำความคิดเห็นดังกล่าวไปสู่การทำมาตรการร่วมมือกัน และจัดทำแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น และปรับเปลี่ยนความเชื่อและค่านิยมท้องถิ่นส่วนบุคคลบางอย่างที่จะส่งผลกระทบต่อส่วนรวม

- ประชาชนควรเปิดใจและยอมรับการเข้ามาของโครงการ อีกทั้งการเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลพื้นที่ ข้อมูลด้านทรัพยากรในพื้นที่ หรือข้อมูลสถานการณ์สภาพแวดล้อมในพื้นที่ให้แก่ผู้พัฒนาโครงการรับทราบ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินการ และใช้ข้อมูลดังกล่าวเป็นแนวทางในการดำเนินการที่จะลดผลกระทบ และความเสียหายของทรัพยากรในพื้นที่ดำเนินโครงการ

- ประชาชนควรศึกษา เรียนรู้เพิ่มเติมถึงสิทธิการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการต่าง ๆ เพื่อศึกษาผลประโยชน์ของตนเองและส่วนรวม และเพื่อป้องกันการเอาเปรียบจากผู้มีส่วนได้เสีย หรือนายทุนที่อาจจะหาทางเอาเปรียบผู้ได้รับผลกระทบดังกล่าว

3. ข้อเสนอแนะสำหรับภาคเอกชน

- ภาคเอกชนควรเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นและช่วยเสนอแนวทางการส่งเสริมในการประกอบอาชีพใหม่ ๆ ให้แก่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบ หากต้องมีการย้ายที่อยู่อาศัยใหม่ เพื่อเป็นการลดความกังวลในการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต

- ภาคเอกชนต้องตระหนักถึงผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตน หากคำนึงแต่ผลประโยชน์ส่วนตนจะทำให้มาตรการ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่วางไว้นั้นสูญเปล่า อีกทั้งยังทำให้เกิดความขัดแย้งในพื้นที่ได้หากไม่รับฟังถึงผลกระทบของผู้อื่น เนื่องจากตนเป็นผู้ได้มากกว่าเสีย
- เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในกระบวนการต่าง ๆ ของการดำเนินโครงการ เพื่อเป็นคนกลางในการสื่อสาร และเชื่อมความสัมพันธ์อันดีให้กับทั้งสองฝ่าย เนื่องจากภาคเอกชนเป็นทั้งผู้ได้รับผลประโยชน์และเสียผลประโยชน์ในเวลาเดียวกัน

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารังต่อไป

- ควรเพิ่มการศึกษาในเชิงปริมาณเพื่อให้ได้ประเด็นที่สนใจ หรือประเด็นที่มีความสำคัญต่องานวิจัย แล้วจึงศึกษาในเชิงคุณภาพตามประเด็นที่ได้มาเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เจาะลึกเพิ่มมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้การศึกษา มีความครอบคลุม และมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น
- ในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลควรเก็บข้อมูลจากหลาย ๆ ภาคส่วน เช่น องค์กรอิสระ เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่อาจมีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาโครงการในอนาคต ประชาชนนอกพื้นที่โครงการที่มีส่วนได้เสียจากโครงการพัฒนา เป็นต้น เพื่อที่จะได้มุมมองความคิดเห็นที่หลากหลาย ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้เกิดแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นได้หลากหลายแนวทาง อีกทั้งยังเป็นการเปิดให้ประชาชนในหลาย ๆ ภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อม
- ในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลความขัดแย้งสิ่งแวดล้อม ผู้ศึกษานำให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อไม่ให้เกิดความเข้าใจผิดในตัวผู้ศึกษา และต้องทำการศึกษาอย่างระมัดระวัง เนื่องจากหัวข้อศึกษาดังกล่าวเป็นประเด็นที่มีความอ่อนไหว ง่ายต่อการเข้าใจผิดทำและอาจให้เกิดความรุนแรงในพื้นที่ได้เช่นกัน

เอกสารอ้างอิง

- Apichai, S. (2017). *Conflict from a Mega Industrial Development Project: A Case Study of Rayong Industrial Estate Park Project (Bankhai)*. [In Thai]. Unpublished Thesis, National Institute of Development Administration.
- Apinya, T. (2015). Guideline for Environmental Conflict Resolution: A Case Study of Suan Phueng Ratchaburi. *Journal of Environmental Management*, 11(2), 60-75.
- Chutarat, C. (2017). Environmental conflict management: A case study of the thermal coal-fired power plant project in Rayong province. *Kasetsart Journal of social sciences*, 38, 692-970.
- Hisschemoller, M. and Midden, C. J. S. (1989). *Technological risk, policy theories and public perception in connection with the siting of hazardous facilities*, in Vlek, C. and Cvetkovich, G. (eds). *Social Decision Methodology for Technological Projects*. Kluwer Academic Publishers. Dordrecht, 173–194.
- Jariya, C. (2012). *Conflict in the management of water resources case study water shortage management project in the Nakhon Ratchasima Municipality*. [In Thai]. Unpublished Thesis, National Institute of Development Administration.
- Moore, C. W. (1996). *The mediation processes*. San Francisco. CA: Jossey-Bass.
- Nakhon Nayok Provincial Administrative Organization. (2018). *Geography of Nakhon Nayok* (In Thai). Retrieved September 23, 2019, from <http://khonyok.go.th/public/resource/data/index/menu/126>.
- Nithita, S. (2014). Conflict in Land Resource Management in the Context of Thai society A case study of Tungsa public land use, Phattalung province. *Humanitise&Social Sciences*, 31(3), 1-18.
- Pheik, K. (2016). *Tree transplant Learning & Resource Centre*. (In Thai). Retrieved September 23, 2019, from <http://www.rakbankerd.com/agriculture/print.php?id=7498&s=tblplant>.
- Sawat, S. (2018). *Public Participation in Environmental Conflict Management: A Case Study of Krabi Coal-fired Power Plant Expansion Project*. [In Thai]. Unpublished Thesis, National Institute of Development Administration.
- Soonthorn, P; Viyouth, C, and Wongs, L. (2012). Conflict between Local Community and Public Organizations on Water Management from LamPatao Dam Kaeng khor District Chaiyaphum Province. *Journal of Mekong Societies*, 8(1), 115-135.
- Supatra, K. (2018). Conflicts Occurred from State Projects in Chon Buri. *Burpha Journal of Humanities and Social Sciences*, 26, 253-275.
- Thomas, K W. (1992). Conflict and Negotiation in Organizations: Historical and Contemporary Perspectives. *Journal of Organizational Behavior*, 13(3), 265-274.
- Tillett, G. (1999). *Resolving Conflict: A Practical Approach*. Oxford University Press. Melbourne.
- Wynne, B. (1989). Sheep farming after Chernobyl: a case study in communicating scientific information. *Environment*, 31, 10–39.

